

کلید رستگاری

«آثار دعا از منظر آیات و روایات»

مؤلف: زهرا حسین آبادی

عضو هیئت علمی دانشگاه گیلان

ویراستار: سیده فضیلت روحانی رانکوهی

عضو هیئت علمی دانشگاه گیلان

انتشارات دانشیاران ایران

سرشناسه	حسین آبادی، زهرا، ۱۳۵۰
عنوان و نام پدیدآور	کلید رستگاری: آثار دعا از منظر آیات و روایات/مؤلف زهرا حسین آبادی.
مشخصات نشر	تهران: انتشارات ایران، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	۲۰۵ ص
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۸۵۹-۶۹-۸
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	دعا -- احادیث
موضوع	دعا -- جنبه‌های قرآنی
شماره افزوده	روحانی رانکوهی، سیده فضیلت، ۱۳۴۲
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۴ ک ۵ ح ۲۶۶ BP
روشنی دیگری	۲۹۷۷۷
شماره کتابشناسی ملی	۳۹۲۷۴۸

شناسنامه کتاب

نام کتاب:	کلید رستگاری
مؤلف:	زهرا حسین آبادی
ویراستار:	سیده فضیلت روحانی رانکوهی
مدیریت انتشارات:	روح الله گلستانی
مسئول امور نشر:	محمد رسول نصرتی
صفحه‌آرا:	نسیم امیری
طراح جلد:	مهداد حاجی آقازاده
ناشر:	انتشارات دانشیاران ایران
چاپ و صحافی:	پرستش
قیمت:	۱۲۰۰۰ تومان
نوبت چاپ:	اول/ ۱۳۹۴
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه

مرکز پخش:

تهران، میدان بهارستان، خیابان ایران، کوچه کبریتیجی، کوچه رفاه، پلاک ۲

همراه: ۰۹۱۲۱۳۸۲۷۱۸ تلفن: ۳۳۵۵۶۵۷۱، ۳۳۸۳۱۵۲۵

فروشگاه اینترنتی کتاب پایابوک: www.payabook.com

چکیده

دعا به معنای، خواندن، رغبت به سوی خداوند و درخواست عنایت و استمداد از پروردگار است. فلسفه‌ی دعا، توجه دادن به توحید و پرستش خداوند و از بین بردن روح خودخواهی و کبر است نه اجابت. داعی باید مراقبت کند که همواره خود را در محضر رب‌العالمین مشاهده کند. بر این اساس دعا در لسان قرآن و پیشوایان به اساس انسانیت، عامل رحمت، اسلحه‌ی مؤمن، مغز عبادت تعبیر شده است.

بالاترین مقام انسان، مقام عبودیت است که توفیق بندگی حضرت حق نصیبش می‌گردد. شیرین‌ترین مرحله‌ی عبادت، مرحله‌ی دعا و ایجاد ارتباط بنده با خداست که انسان‌ها با توجه به شناخت و درک خویش هر یک به نحوی به این ارتباط می‌پردازند. بندگان خاص و اولیا با زبان دل خویش و سایرین با زبان قال و حال و استعداد خویش به تضرع و اظهار خشوع و

تحمید حق می‌پردازند.

اولیاء الهی که دعا را وسیله‌ی رسیدن به مرحله‌ی کمال انتظاع و تحصیل نورانیت و سر بر آستان دوست نهادن و آسودن می‌دانستند، برای دعا آداب و شرایط خاصی قائل بودند.

از آن جمله است اعتراف به گناه، تشکر نعمت، اخلاص و توجه به زمان و مکان دعا، که بی‌توجهی به آن‌ها موجبات غفلت دل و دیده را فراهم می‌آورد و فرد را از دعای حقیقی باز می‌دارد.

دعا به لحاظ فردی روح انسان را تهذیب می‌کند و راه رشد و تقوی و کمالش را بر او می‌نمایاند و به لحاظ اجتماعی با دمیدن روح امید او را با قدرتی خاص وارد اجتماع می‌کند.

انسان مؤمن که خدا را در همه جا حس می‌کند دعا را به عنوان عبادتی خاص یا اثری ویژه در تربیت ویژه خویش می‌یابد و با تسبیح و تحمید حق خود را در معرض توجه ویژه او قرار می‌دهد.

فهرست مطالب

۱۷	 مقدمه
۱۹	 پیشگفتار
۲۵	 فصل اول: مفهوم و واژه‌ی دعا
۲۷	 گفتار اول: معنای دعا
۳۱	 گفتار دوم: اهمیت دعا
۳۳	 اهمیت دعا در قرآن
۳۳	 الف) اهمیت دعا در قرآن به طور عام
۳۴	 ۱. آیات، ترغیب بندگان به نیایش
۳۴	 ۲. آیات، مشکل‌گشای پیامبران
۳۷	 ۳. آیات، درس نیایش برای بندگان ناتوان
۳۸	 ب) اهمیت دعا در قرآن به طور خاص

۱. دعا، اساس انسانیت ۳۹
۲. دعا، برترین عبادت ۴۰
۳. دعا، عامل اجابت ۴۰
۴. دعا، عامل رحمت ۴۲
- اهمیت دعا در روایات ۴۲
۱. دعا، برترین عبادت ۴۳
۲. دعا، افضل از تلاوت قرآن ۴۴
۳. دعا، کلید خزائن الهی ۴۵
۴. دعا، مغز عبادت ۴۶
۵. دعا، اسلحه‌ی مؤمن ۴۶
۶. دعا، کلید رحمت ۴۶
۷. دعا، برنده‌تر از نوک نیزه ۴۷
- اهمیت دعا از دیدگاه اندیشمندان ۴۷
- الف) اهمیت دعا از دیدگاه اندیشمندان غرب ۴۷
- ب) اهمیت دعا از دیدگاه اندیشمندان شرق ۵۰
۱. استاد مرتضی مطهری (ره) ۵۰
۲. حضرت امام خمینی (ره) ۵۱
۳. مهاتما گاندی ۵۱
- گفتار سوم: فلسفه‌ی دعا ۵۳
- فلسفه‌ی دعا چیست؟ ۵۳
- بررسی ایرادهای وارده ۵۴
- گفتار چهارم: اقسام دعا ۵۸
۱. دعای عامه ۵۹
- الف) زبان قال ۵۹

۶۰	 (ب) زبان حال
۶۱	 (ج) زبان استعداد
۶۳	 ۲. دعای صاحبان حکمت
۶۳	 ۳. دعای اصحاب معارف
۶۳	 ۴. دعای اولیا
۶۵	 فصل دوم: آداب (شرایط) و موانع دعا
۶۷	 گفتار اول: آداب (شرایط) استعجاب دعا
۶۸	 آداب (شرایط) دعا نزد انبیا
۶۸	 ۱. ربوبیت الهی در دعای انبیا
۶۹	 ۲. اوصاف الهی در آغاز دعا
۶۹	 ۳. اقرار به گناه
۷۰	 ۴. یاد کردن نعمت‌ها
۷۱	 ۵. ذکر حوائج
۷۲	 ۶. گستردگی خواسته‌ها
۷۳	 ۷. اسماء حسنی
۷۴	 آداب (شرایط) دعا نزد عموم مردم
۷۶	 الف) آداب و شرایط عام دعا نزد عموم مردم
۷۶	 ۱. معرفت خداوند
۷۷	 ۲. ایمان به ربوبیت الهی
۷۸	 ۳. اسلام
۷۸	 ۴. عبودیت
۷۹	 ۵. اعتقاد به ولایت ائمه
۸۰	 ۶. حسن ظن به خداوند
۸۰	 ۷. عقیده به سمیع و بصیر بودن او

۸. عمل به وظایف شرعی ۸۱
۹. دعا برخلاف نظام تکوین و تشریع نباشد ۸۲
۱۰. اخلاص ۸۳
۱۱. کسب حلال ۸۴
۱۲. استمرار دعا ۸۵
- ب) آداب و شرایط خاص دعا نزد عموم مردم ۸۶
 ۱. شرایط و آداب پیش از دعا ۸۷
 ۲. شرایط و آداب حین دعا ۹۳
 ۳. شرایط و آداب پس از دعا ۱۰۲
 ۴. شرایط و آداب مکان دعا ۱۰۵
 ۵. شرایط و آداب زمان دعا ۱۱۲
- گفتار دوم: موانع استجابت دعا ۱۱۷
 ۱. گناه ۱۱۸
 ۲. برعهده داشتن مظالم مردم ۱۱۸
 ۳. ناسازگاری دعا با حکمت الهی ۱۱۹
 ۴. ترک امر به معروف و نهی از منکر ۱۲۰
 ۵. عدم مصلحت ۱۲۰
 ۶. خلاف سنن الهی ۱۲۱
 ۷. غفلت دل و دیده ۱۲۲
 ۸. ریا، خودنمایی، خودآرایی در دعا ۱۲۳
 ۹. مال حرام، طعام تیره و ناپاک ۱۲۴
 ۱۰. مطرود پدر و مادر ۱۲۴
- فصل سوم: آثار دعا ۱۲۷
- آثار دعا ۱۲۹

۱۳۰.....	گفتار اول: آثار فردی دعا
۱۳۰.....	ایجاد آرامش روحی
۱۳۱.....	تقویت ارتباط با خالق و قرب الهی
۱۳۳.....	رهایی از هلاکت
۱۳۴.....	کلید رستگاری
۱۳۵.....	گشاینده‌ی رحمت
۱۳۶.....	رشد انسان
۱۳۷.....	کاهش مدت گرفتاری
۱۳۸.....	قرین الطاف خاصه‌ی الهی
۱۳۸.....	گشایش درهای مکاشفه و مشاهده
۱۳۹.....	سجایا و خصایص اخلاقی بهتر
۱۴۰.....	رشد دانه‌ی دوستی خداوند در دل انسان
۱۴۱.....	تثبیت عقاید
۱۴۲.....	تزکیه و پاکسازی نفس
۱۴۲.....	اثبات وجود خداوند
۱۴۳.....	رفع حجاب‌های قلب
۱۴۳.....	نجات از سختی‌ها
۱۴۴.....	محبوبیت نزد خداوند
۱۴۵.....	رسیدن به مقصد
۱۴۶.....	پاداش آخرت
۱۴۷.....	رهایی از بند شیطان
۱۴۸.....	جایگاه در بهشت
۱۴۹.....	جلب عطایای الهی و مغفرت
۱۵۰.....	همراهی با انبیا

- ۱۵۰..... ذخیره‌ی آخرت
- ۱۵۲..... گفتار دوم: آثار اجتماعی دعا
- ۱۵۳..... پرورش حس وظیفه‌شناسی
- ۱۵۴..... انسان‌سازی
- ۱۵۵..... ارتباط با قدرت نامحدود و شکست کفار
- ۱۵۵..... ایجاد فعالیت و نور
- ۱۵۶..... کوشش در مسائل اسلامی و انسانی
- ۱۵۷..... تکامل اقتصادی
- ۱۵۸..... اعتدال در اعصاب
- ۱۶۰..... تربیت جامعه
- ۱۶۱..... بخشش اعتبار
- ۱۶۲..... رسیدن به حوائج
- ۱۶۵..... گفتار سوم: آثار فردی - اجتماعی دعا
- ۱۶۷..... دفع بلا
- ۱۶۷..... قضا را برمی‌گرداند
- ۱۶۹..... تجدید امید
- ۱۷۰..... افزایش قدرت
- ۱۷۱..... تجدید قوا
- ۱۷۲..... شفاعت بخش
- ۱۷۳..... رفع دین دنیا و آخرت
- ۱۷۴..... افزایش روزی
- ۱۷۵..... ریزش حسنات و خیرات
- ۱۷۶..... رفع گرفتاری

۱۷۹.....	فصل چهارم: دعاها و درخواست‌ها
۱۸۱.....	مقدمه
۱۸۲.....	گفتار اول: دعاها و درخواست‌ها نزد انبیا
۱۸۲.....	۱. پیامبر اکرم (ﷺ)
۱۸۳.....	۲. امام علی (علیه السلام)
۱۸۴.....	۳. امام حسن (علیه السلام)
۱۸۴.....	۴. امام سجاد (علیه السلام)
۱۸۵.....	۵. امام صادق (علیه السلام)
۱۸۵.....	۶. حضرت آدم و حوا (علیهم السلام)
۱۸۶.....	۷. حضرت نوح (علیه السلام)
۱۸۶.....	۸. حضرت ابراهیم (علیه السلام)
۱۸۷.....	۹. حضرت لوط (علیه السلام)
۱۸۸.....	۱۰. حضرت یوسف (علیه السلام)
۱۸۸.....	۱۱. حضرت ایوب (علیه السلام)
۱۸۹.....	۱۲. حضرت شعیب (علیه السلام)
۱۸۹.....	۱۳. حضرت موسی (علیه السلام)
۱۸۹.....	۱۴. حضرت داوود (علیه السلام)
۱۹۰.....	۱۵. حضرت سلیمان (علیه السلام)
۱۹۰.....	۱۶. حضرت یونس (علیه السلام)
۱۹۱.....	۱۷. حضرت زکریا (علیه السلام)
۱۹۱.....	۱۸. حضرت عیسی (علیه السلام)
۱۹۳.....	گفتار دوم: دعاها و درخواست‌ها نزد عموم انسان‌ها
۱۹۳.....	۱. دعای طلب مغفرت
۱۹۳.....	۲. دعای طلب رحمت

۳. دعا برای سعادت دنیا و آخرت ۱۹۴
۴. دعا برای آمرزش پدر و مادر ۱۹۴
۵. دعا برای سلامت نفس ۱۹۴
۶. دعا برای صبر و برتری یافتن بر کافران ۱۹۵
۷. دعا برای در زمره‌ی اهل یقین وارد شدن ۱۹۵
۸. دعا برای فرزندان و همسران نیکو داشتن ۱۹۵
۹. دعا برای دفع بیماری ۱۹۶
۱۰. دعا هنگام خواب ۱۹۶
۱۱. دعا در هنگام مسافرت ۱۹۶
۱۲. دعا برای وسعت رزق ۱۹۷
۱۳. دعا برای حفظ آبرو ۱۹۷
۱۴. دعا برای آرامش در زندگی ۱۹۸
- نتیجه‌گیری ۲۰۰
- فهرست منابع و مآخذ ۲۰۴

واژه‌ی دعا در ادبیات دین در عین سادگی معنا، یکی از عمیق‌ترین مفاهیم عرفانی را در وراء خود دارد. به جرأت می‌توان گفت که نقش دعا در تربیت انسان، کمتر از نقش وحی و کتب آسمانی نازل شده از جانب خدا نبوده است. تردیدی نیست که ضروری‌ترین وظیفه‌ی انسان از دیدگاه اسلام، خودسازی و تزکیه‌ی نفس است و یکی از راه‌های رسیدن به تزکیه‌ی نفس همانا «دعا و نیایش» است.

دعا وسیله‌ای است که پروردگار عالم در اختیار انسان قرار داده تا وقتی که اعضاء و جوارح و روحيات انسان از مسیر تعیین شده خارج می‌شود، بتواند با توسل به این امر خودش را در مسیر اصلی قرار دهد و مشکلات روحی خود را با دعا برطرف سازد، حتی برای بهبود

بیماری‌های جسمی خود از دعا استعانت جوید.

اثر حاضر به بررسی دعا و شرایط و آثار فردی و اجتماعی آن براساس آیات و روایات در انسان پرداخته است و مشتمل بر چهار فصل می‌باشد.

در فصل اول به مفهوم و واژه‌ی دعا پرداخته شده که شامل معنای دعا در لغت و اصطلاح، اهمیت دعا در قرآن به طور عام و خاص و اهمیت دعا در روایات، اهمیت دعا از دیدگاه اندیشمندان غرب و شرق، فلسفه‌ی دعا، اقسام دعا به طور خاص می‌باشد.

در فصل دوم به آداب و شرایط و موانع دعا پرداخته شده که شامل آداب و شرایط دعا نزد انبیاء، آداب و شرایط دعا نزد عموم مردم به طور عام و خاص، شرایط پیش از دعا، شرایط حین دعا، شرایط پس از دعا، شرایط زمان و مکان دعا و موانع دعا می‌باشد.

در فصل سوم به آثار دعا پرداخته شده که شامل آثار فردی دعا، آثار اجتماعی دعا و آثار فردی و اجتماعی دعا می‌باشد.

در فصل چهارم به دعاها و درخواست‌ها پرداخته شده که شامل نمونه‌هایی از دعاها و درخواست‌ها نزد انبیاء و دعاها و درخواست‌ها نزد عموم مردم می‌باشد.

دعا در معنای لغوی مصدر است از ماده‌ی دعا - یدعو به معنای خواندن، صدا کردن، ادعا کردن و جمع آن ادعیه است و در اصطلاح به معنای گفتگو کردن با حق تعالی به نحو طلب حاجت کردن و درخواست حل مشکلات از درگاه او و یا به نحو مناجات و یاد صفات جمال و جلال ذات اقدس اوست دعا یک معلم اخلاق و کارخانه‌ی انسان‌سازی است که بهترین وسیله برای تهذیب نفس برای از بین بردن صفت رذیله از دل و نشانیدن فضیلت است.

برای پی بردن به جایگاه دعا می‌توان به اهمیت دعا در آیات و روایات پرداخت که قرآن بهترین راهنما در زمینه‌ی دعا است که روش صحیح دعا را در ضمن آیات خود مطرح نموده است و دعا را اساس انسانیت و عامل رحمت و اجابت معرفی نموده است.

انبیا الهی نیز دعا را در برنامه‌های اصلی خویش قرار داده و آن را به عنوان برترین عبادت و کلید خزائن الهی معرفی می‌نمایند و انسان‌ها را به سوی آن فرا می‌خوانند.

مسئله دعا نه تنها در میان شیعیان و مسلمانان بلکه در میان اندیشمندان غربی نیز جایگاه ویژه‌ای دارد. بسیاری از بزرگان جهان علاوه بر آنکه در باب اهمیت دعا سخن گفته‌اند خود نیز برای حل مسائل مختلف زندگی خویش به دعا روی آورده و مشکلات جسمی و روحی خویش را از این طریق حل کرده‌اند.

و اگر دعا طبق شرایط و شکل صحیحی صورت گیرد، خواه ناخواه مستلزم تقرب واقعی انسان به ذات اقدس الهی می‌گردد و انسان به واسطه‌ی دعا و عبودیت به خداوند نزدیک می‌شود. به همین خاطر انبیاء الهی در پی آداب و شرایط دعا بودند و همه‌ی آداب خاصه‌ی خود و همچنین آداب پیش از دعا، حین و پس از دعا و همچنین شرایط خاص مکان و زمان دعا را رعایت می‌نمودند و از گناه و غفلت که جزء موانع دعاست پرهیز می‌نمودند.

چنانچه امام صادق (علیه السلام) در باب شرایط دعا می‌فرمایند:

«دعایی که از دل برنخیزد به اجابت نمی‌رسد پس چون قصد

دعا کردی نخست از قلبت باشد پس به اجابت آن اطمینان کن.»

توجه به دعا و رعایت شرایط خاص آن و دوری از موانع آن سبب می‌شود که دعا تأثیر خود را در زندگی فردی و اجتماعی انسان بگذارد. تأثیراتی همچون ایجاد آرامش روحی، تقویت ارتباط با خالق و قرب الهی، پرورش حس وظیفه‌شناسی، انسان‌سازی، دفع بلا، برگرداندن قضای الهی.

دعا پیوند قلب انسان با خداست. انسانی که این مطلب را درک کند به دامن دعا پناهنده می‌شود و سعی در تقویت این ارتباط می‌نماید. چنانچه ائمه (علیهم‌السلام) دعا را در لحظه لحظه‌ی زندگی خویش وارد نموده‌اند چنانچه دعاهای حضرت ابراهیم (علیه‌السلام) و حضرت آدم (علیه‌السلام) و ... را در ادعیه‌های مختلف مشاهده و مطالعه نموده‌ایم و در مراحل و مراتب مختلف زندگی از این دعاهای گرانقدر بهره می‌جوییم.

به علت پیشرفت جوامع و عواقب ناخوشایند حاصل از پیشرفت سریع و غیرقابل کنترل تکنولوژی نظیر احساس تنهایی، احساس پوچی و افزایش مشکلات و ناسازگاری عاطفی و روانی و تصمیم‌گیری‌های مهم و اساسی نظیر انتخاب همسر، انسان‌ها براساس میل فطری به دنبال یک هادی و گاه آرامش‌دهنده می‌باشند که در جوامع اسلامی این نیاز از طریق دعا و ارتباط با

خالق هستی حاصل می‌شود که از این طریق راه حل مشکلات خود را می‌یابد و استمداد از نیروی الهی می‌گیرند.

از طریق دعا می‌توان گفت که انسان خود را تربیت شده می‌یابد چرا که خداوند انسان را برای خود آفریده و او را خلق کرده تا عبادت کند. اما هدف از خلقت، پرورش عابد نیست بلکه، هدف به بار نشاندن ایمان و یقین در دل انسان و پرورش عبد است.

هدف از تربیت اسلامی نیز پرورش عبد عاشق است. دعا از جمله راه‌هایی است که خداوند برای هدایت و تربیت معنوی ارائه کرده است.

در فرهنگ اسلامی، دعا به عنوان وسیله‌ی پیوند عبد و مولی معرفی شده است که می‌تواند او را در مسیر هدایت الهی قرار داده و به عطا‌های او امیدوار سازد. از آنجا که تربیت معنوی انسان، بر پایه‌هایی همچون شناخت صحیح، انتخاب و عمل، استوار است قرآن کریم و انبیای الهی الگوی صحیح دعا کردن و نوع خواستن را ارائه کرده‌اند و فرد را به شناختی صحیح از حقیقت انسان، خدا و دعا رهنمون ساخته‌اند تا فرد بتواند انتخاب کند و سپس عمل کند.

فردی که تربیت اسلامی شده به آرامش روحی می‌رسد، ارتباط خویش را با خالق هر چه بیشتر تقویت می‌نماید، محبوب نزد

خداوند می‌شود، رهایی از بند شیطان می‌یابد و در اجتماع هم خویش را می‌سازد، هم دیگران را به قدرت نامحدود می‌رساند و شروع به فعالیت می‌نماید و جامعه را به سمت تربیت اسلامی می‌برد و با پرورش جامعه، خانواده و اجتماع را از بلاها و گرفتاری‌ها نجات می‌دهد و قدرت و حسنات و خیرات را به آن جامعه و خانواده فرو می‌ریزد.

در واقع می‌توان گفت: هدف از بررسی موضوع دعا که یکی از بزرگ‌ترین سرمایه‌های انسان می‌باشد، این است که با شناخت صحیح معنا و اهمیت و فلسفه و آداب و شرایط و موانع آن به تأثیرات دنیوی و اخروی آن دست یابیم و به فلاح و رستگاری و سعادت حقیقی برسیم.

آقای سید کاظم ارفع در کتاب دعا در قرآن بیان کرده که دعا جزء نیازهای اساسی انسان و نشأت گرفته از فطرت و ضمیر آدمی می‌باشد که حضور قلب در هنگام دعا جزء آداب دعا می‌باشد که در صورت رعایت آداب دعا به انس دائمی با دعا می‌رسیم و انسانی که دعا را در زندگی خویش وارد نموده از گناه و ظلم به دیگران که از موانع دعا می‌باشد دوری می‌جوید.

ایشان دعاهایی همچون دعا برای نسل پاک و برای پدر و مادر و...

را به عنوان دعا‌های برتر معرفی می‌نمایند.

آقای مرتضی فهمیم کرمانی در کتاب آداب دعا در قرآن و سنت. دعا را یک نوع عبات و اظهار بندگی در پیشگاه ذات اقدس الهی و دارای فوائدی بی‌شمار معرفی می‌نماید.

ایشان با استمداد از قرآن و سنت به بررسی آداب دعا پرداخته‌اند و مهم‌ترین آداب دعا را از منظر این دو گنجینه‌ی گرانبها، پنهانی دعا کردن، حضور قلب، با طهارت بودن و الحاح و اصرار معرفی می‌نمایند.

چهار گروه از افراد را جزء مستجاب الدعوه‌ها معرفی می‌نمایند و برای رسیدن به دعای حقیقی رعایت اسبابی همچون مکان و زمان را دخیل می‌دانند.